

मुख्यमंत्री एकनाथजी शिंदे यांची सांगोला येथे जाहीर सभा सांगोला । प्रतिनिधी-राज्यात शिवसेना, भारतीय जनता पार्टी, राष्ट्रवादी कौँप्रै पक्ष, रिपब्लिकन पार्टी आँफ इंडिया, ख्यत क्रांती संघटना या पक्षांची महायुती आहे. २५३ सांगोला विधानसभा मतदारसंघातील महायुतीचे अधिकृत उमेदवार आमदार शहाजीबापू पाटील यांच्या प्रचारार्थ शुक्रवार दिनांक १५ नोव्हेंबर २०२४ रोजी दुपारी २ वाजता सांगोला शहारातील न्यू इंग्लिश स्कूल शेजारील पटांगण वासुद रोड सांगोला येथे मुख्यमंत्री एकनाथजी शिंदे यांची विजयी संकल्प सभा आयोजित केली आहे. तरी या सभेसाठी सांगोला शहर व तालुक्यातील तसेच भाळवणी गटातील महायुतीच्या सर्व पदाधिकारी कार्यकर्त्यांनी व मतदार बांधवांनी मोठ्या संख्येने उपस्थित रहावे असे आवाहन महायुतीच्या वरीने करण्यात आले आहे

महायुतीचे सरकार आव्यास शेतकऱ्यांना पूर्ण कर्जमापी

देवेंद्र फडणवीसांचे डहाणूच्या सभेत मोठे आक्षासन

मंबर्ड (वत्संस्था)

उपमुख्यमंत्री देवेंद्र फडणवीस यांनी डहाणू येथील सभत बोलताना मोठे आश्वासन दिले आहे. राज्यात महायुतीचे सरकार आले, तर शेतकऱ्यांना पूर्ण कर्जमाफी देण्याचा निर्णय सरकारने घेतला असल्याचे फडणवीस म्हणाले. यावेळी त्यांनी डहाणूच्या विकासाबाबतही भाष्य केले. वाढवण बंदरामुळे भूमिपुत्रांना रोजगार मिळणार असल्याचे फडणवीस म्हणाले. तसेच डहाणूचा विकास करताना नैसर्गिक संपदा आणि जैवविविधतेवर गदा येणार नाही, असे आश्वासनही त्यांनी दिले.

वाढवणच्या बंदरामुळे डहाणू भागाचे चित्र बदलेल. मासेमारी करणारे कोळी बांधवांबर कोणताही अन्याय होणार नाही. पण आहे त्यापेक्षा चांगली अवस्था आम्ही तुम्हाला आणुन देऊ. हा देवाभाऊचा शब्द आहे. तुमच्या पारंपारिक व्यवसायाला नवी उंची कशी मिळेल. याची योजना आम्ही आगवली आहे

त्यामुळे पुढील काळात कोळी बांधव समृद्ध झालेले पहायला मिळतील, असा दावा देवेंद्र फडणवीस यांनी केला. ते डहाणू येथे प्रचार सभेत बोलत होते. अनेकांनी वाढवण बंदराला विरोध केला होता, असे म्हणत फडणवीसांनी विरोधकांवर निशाणा साधलाभगवान मिरडा मुंडना मानणारे आम्ही आहोत. १५ नोव्हेंबर रोजी भगवान बिरडा मुंडांची जयंती आहे. संपूर्ण भारतात ही १५० वी जयंती एक वर्षापर्यंत साजारी करणार असल्याचे पंतप्रधान नरेंद्र मोदी यांनी सांगितले असल्याचे फडणवीस म्हणाले. भगवान बिरसा मुंडा यांची प्रेरणा घेऊन डहाणू आणि पालघरच्या आदिवासींचे जल, जंगल आणि जमीन कुणलाही घेऊ देणार नाही, असे आम्ही ठवल्याचेही फडणवीस म्हणाले. फडणवीस म्हणाले, शहर वाढत आहे. शहरांच्या गरजा आणि लोकसंख्या वाढत आहे. विकासाची गरज आहे. मात्र, १९९१ च्या नोटिफिकेशनमुळे डहाणूचा विकास खगडल्याचे

फडणवीस म्हणाले. आम्ही त्या नोटिफिकेशनच्या विरोधात नाहीत. त्यातील पर्यावरणवादी विषयाला आमचे ही समर्थन आहे. पण, १९९१ आणि २०२४ मध्ये वस्तुस्थिती, नियम आणि टेक्नॉलॉजी बदलली आहे. त्यामुळे १९९१ च्या परिपत्रकामुळे डहाणूच जो विकास थांबला आहे, जीव गुदमरत आहे, त्यातून डहाणूला मोकळे करण्याचा आम्ही निर्णय घेतला असल्याचे देवेंद्र फडणवीस यांनी सांगितले. डहाणूचा विकास करताना येथील नैसर्गिक संपदा, जैवविविधता यांच्यावर कुठलाही डाग येऊ देणार नाही. सामान्य माणसाचे जीवन कसे सुकर करता येईल, असा आमचा प्रयत्न असेल. वाढवण बंदरामुळे १० लाख रोजगाराच्या संधी तयार होत आहेत. या संधी भूमिपुत्रांना मिळायला हव्यात, यासाठी भूमिपुत्रांचे स्किल डेवलपमेंट करण्याचे काम सुरु केले आहे. येत्या काळात भूमिपुत्रांच्या हाताला काम टिळे जाणाऱ्या असल्याचे ही फडणवीस म्हणाले

पालघरला विमानतळ बांधणार
आशियातील सर्वात मोठे बंदर डहाणूमध्ये होणार आहे. बुलेट ट्रेन या भागातून जाणार आहे. मुंबईचा कोस्टल रोड देखील विरापर्यंत आणतो आहोत. नरीमन पॉर्टिटासून विरापर्यंत केवळ ३५ ते ४० मिनिटांत येता येईल. या कोस्टल रोडसाठी जपानमध्ये गेलो होतो. जपानमधील सरकारने ५४ हजार कोटी रुपये देण्याची कवुली दिली. त्यामुळे मुंबई पालघरला जोडले जात आहे. एकीकडे रस्ता, दुसरीकडे रेल्वे, तिसरीकडे बंदर आहे. आता फक्त विमानतळाची कमतरता आहे. आता या भागात नवीन विमानतळ देखील बांधणार आहे. पंतप्रधान नरेंद्र मोदी यांनी तशी घोषणा केली आहे.

रांजणी येथे महाविकास आघाडीचे उमेदवार राजेशभैय्या टोपे यांचा प्रचार

जालना । असलम कुरेशी
घनसावंगी तालुक्यातील रांजणी येथे महाविकास
आघाडीचे उमेदवार राजेशभैय्या टोपे यांचा प्रचार
जोरात सुरु असून त्यांचा प्रचाराला नागरिकांचा
उत्सुक्त प्रतिसाद मिळत असल्याचे दिसत आहे.
गुरुवारी रांजणी येथे महाविकास आघाडीचे उमेदवार
राजेशभैय्या टोपे यांचा प्रचार करण्यात आला.
या प्रचारात शेतकरी कर्जमाफी, महालक्ष्मी
योजनेसह राजेशभैय्या टोपे यांनी केलेल्या विविध
विकास कामांचे नागरिकांनी स्वागत केले.
यावेळी आबामाहेब वगडवडे सरपंच अमेलभाऊ

देशमुख, बल्हवंत् देशमुख, सन्ध्यद रशीद अली,
 शामराव देशमुख, भगवान झाले, दिपक वरखडे,
 धनंजय देशमुख, हमजा कुरेशी, रमण जाधव,
 कैलास वरखडे, प्रितम वरखडे, शिवाजी पाटोळे,
 मोईन बेग, बशीर कुरेशी, तुकाराम वनगुजरे,
 दगडू भालेकर, इरफान तांबोळी, सन्ध्यद
 अख्तर, मोईन तांबोळी, इरफान शेख, डॉ
 अनिकेत वरखडे, अभिल काळे यांच्यासह
 महाविकास आघाडीचे पदाधिकारी,
 कार्यकर्ते व नागरिक मोठचा संख्येने
 उपस्थित होते.

पैठण वकील संघाच्या अध्यक्षपदी ॲड.संदीप जाधव तर सचिव पदी ॲड.सुभाष खडसन यांची निवड

विहामांडवा । प्रतिनिधि

पैठण तालुक्यातील
सन २०२४-२०२५ या वर्षासाठी
झालेल्या वकील संघाची निवडणुक
पैठण वकील संघाच्या इतिहासात
प्रथमच लोकशाही पद्धतीने व अतिषय
खेळीमेळीच्या वाता पार पडली. या
वकील संघाच्या निवडणुकीमध्ये वकील
संघाच्या अध्यक्ष पदी ड संदीप
जाधव, उपाध्यक्ष पदी ड. वैभव चव्हाण,
तर सचिव पदी ड. सुभाष
खडसन, सहसचिव पदी ड. इम्रान शेख,
कोषाध्यक्ष पदी ड. स्वप्नील उगले,
ग्रंथपाल पदी ड. उर्ध्दव नजन, महिला
प्रतिनिधी ड. आसमा खानापुरे /
बागवान सुटम्य पदी ड. मंतीप नारदे

ड.एकनाथ नलावडे, ड.ड. राजेंद्र गोडे
ड राहुल धायकर यांनी काम पाहिले
व्यांजा महाकार्य अंडे हेमंत कडेतानक

व अँड. हनुमान फुंदे यांनी केले.या
ऐतीहासिक निवडणुकीत निवडून
आलेल्या नव निर्बाचित अध्यक्ष
उपाध्यक्ष, सचिव व सर्व सदस्यांचे
स्वागत वकील संघाचे माजी अध्यक्ष
ड. शकील बागवान अँड.सि.आर
कुलकर्णी, अँड.पि.एन. काकडे,
ड.आशोक शेवतेकर, ड.फटांगडे मामा,
ड.आर.एस.वाह्यळ,ड.वैद्य,ड.आकाश
जगताप ड.विकास नरवडे,ड.राहूल
तुषे, ड.अनिल जोशी, ड. सय्यद,
ड.अजहर इनामदार,ड.आजिनाथ
सानप,ड.सदाशिव जाधव,ड.कमलताई
चव्हाण, ड.धनंजय चव्हाण, गणेश
जगदाळे, विशाल बुरकूले, आदींनी
केले

परतूर व घनसावंगी विधानसभा मतदारसंघातील स्ट्रॉग्गरूमची निवडणूक निरीक्षक श्री.नवीन यांच्याकडून पाहणी

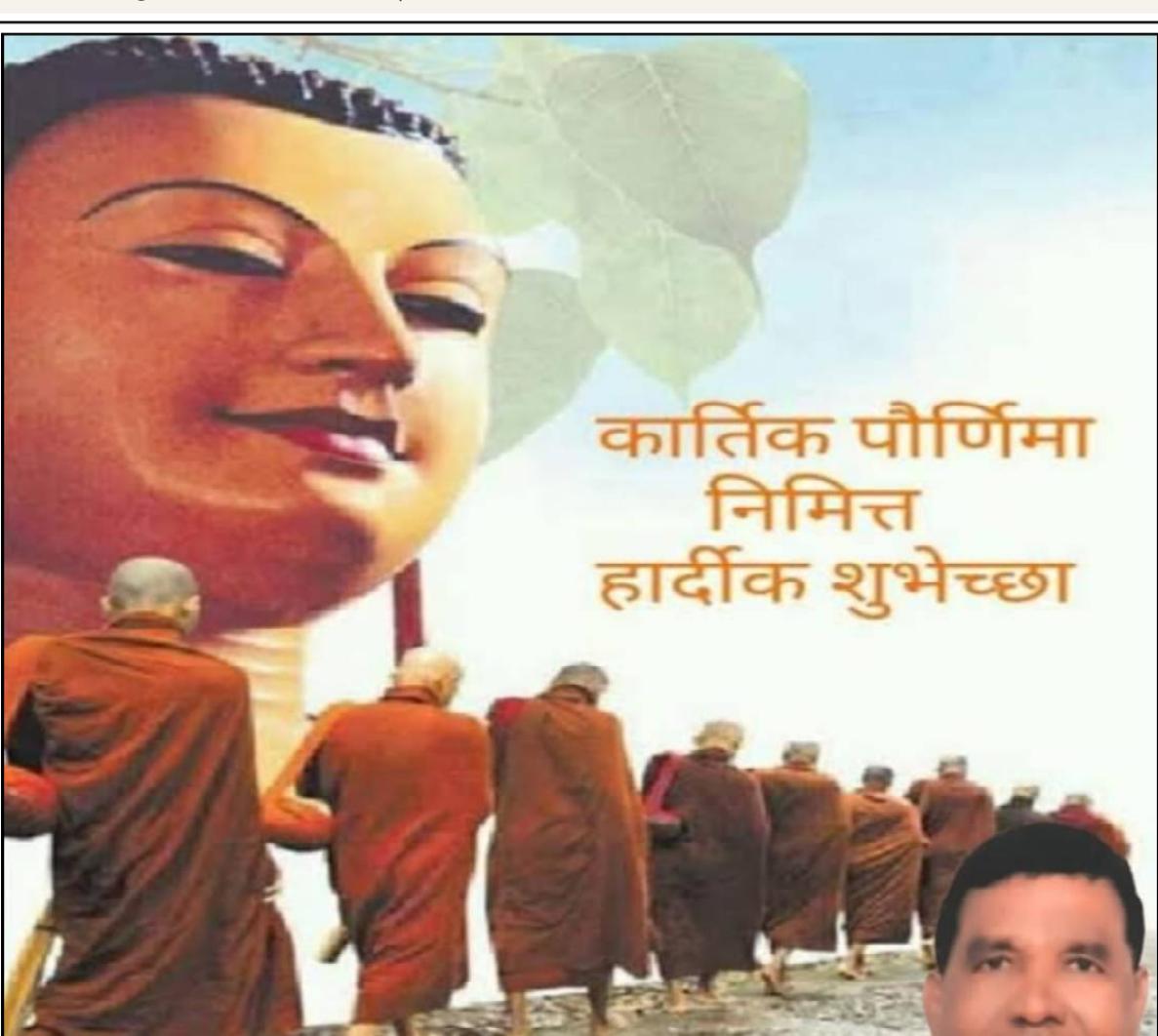

जालना / असलम कुरेशी
भारत निवडणूक आयोगाने नियुक्त केलेले
निवडणूक निरीक्षक श्री. नवीन यांनी
जिल्हातील ९९-परतूर विधानसभा
मतदारसंघ आणि १००-घनसावंगी
विधानसभा मतदारसंघातील स्ट्रॉगरूमला भेट
देऊन पाहणी करत विविध सूचना केल्या.
यावेळी अंबा-परतूर येथील जवाहर नवोदय
विद्यालयातील स्ट्रॉगरूम पाहणीच्या ठिकाणी
निवडणूक निर्णय अधिकारी पद्धाकर
गायकवाड, उपजिल्हाधिकारी नम्रता चाटे,
जिल्हा अधीक्षक कृषि अधिकारी गहिनीनाथ
कापसे यांच्यासह संबंधित यंत्रणेचे अधिकारी
उपस्थित होते. निवडणूक निरीक्षक श्री. नवीन

यांनी विधानसभा निवडणूकीत मतदानासाठी
वापरण्यात येणाऱ्या मतदान यंत्राची व
साहित्याची सिलिंग कर्मचारी करत असताना
प्रत्यक्ष टेबलावर जाऊन कामाची पाहणी
करून योग्य त्या सूचना दिल्या.
घनसावंगी येथील शासकीय औद्योगिक
प्रशिक्षण संस्थेतील स्ट्रॉगर्सम पाहणी करताना
निवडणूक निरीक्षक श्री. नवीन यांच्यासह
जिल्हाधिकारी तथा जिल्हा निवडणूक
अधिकारी डॉ. श्रीकृष्ण पांचाळ, पोलीस
अधीक्षक अजयकुमार बन्सल, उपजिल्हा
निवडणूक अधिकारी शशिकांत हदगल,
प्रशिक्षणार्थी आयएएस श्री. अरुण, निवडणूक
निर्णय अधिकारी मनिषा दांडगे,

उपजिल्हाधिकारी न प्रता चाटे, जिल्हा अधीक्षक कृषि अधिकारी गहिनीनाथ कापसे यांच्यासह संबंधित यंत्रणेच्या अधिकार्यांची उपस्थिती होती.

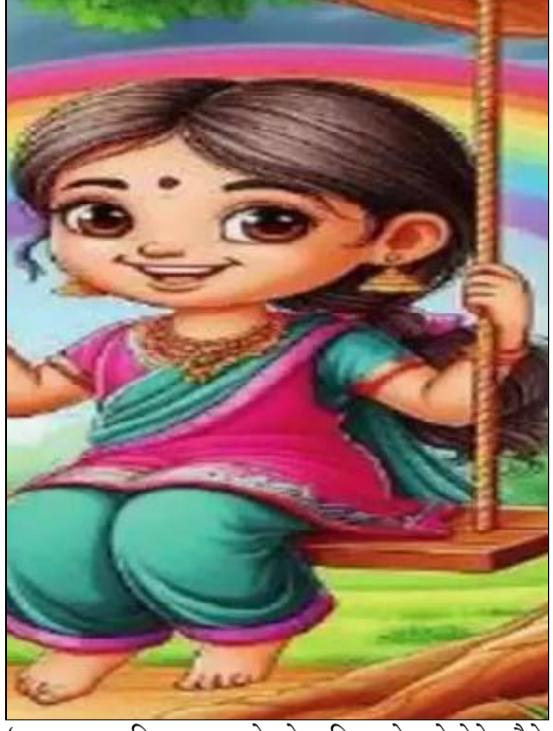
यावेळी मतदान यंत्रावर प्रत्यक्ष मतदान करून मतदान यंत्र सुस्थितीत असल्याची खात्री काही कर्मचारी करत असताना निवडणूक निरीक्षक श्री.नवीन आणि जिल्हाधिकारी डॉ.पांचाळ यांनी प्रत्यक्ष टेबलवर जाऊन मॉकपोल करत व्हीव्हीपॅट मधील दिसणाऱ्या उमेदवारांच्या चिन्हांची पडताळणी केली. तसेच निवडणूक निर्णय अधिकारी श्रीमती दांडे यांच्याकडून निवडणूक विषयक कामाचा आढावा घेतला.

आयु. संभाजी सोनवणे सर

भारतीय बौद्ध महासभा बीड

आनंदमास

‘सावन का महिना पवन करे सोर, जियरा रे झूमे ऐसे ,जैसे बनमा नाचे मोर ‘ १९६७ मध्ये रिलीज झालेलं मिलन चित्रपटातलं हे गीत श्रावणाच्या देखाव्याची खरी अनुभूती देत. निसर्गाचं मनमोहक रूप आणि मराठी सणांची आरास असलेला श्रावणमास !! निसर्गाच्या सृजनाचे राजेपद सांभाळत, माहेरवाशीर्णीना ब्रत- वैकल्यात गुतवून टाकणारा , सणांनी आपापसातील कटूता काढून टाकणारा हा महिना आनंदाची बीजे चित्तवृत्तीत पेझून जातो. निसर्गाने स्वतः भोवती पांग्घरलेली हिरवीगार शाल , ऊन पावसाशी चालवलेला खेळ, पांढ-या शुभ्र , स्वच्छ, खळाळत्या धबधव्यात न्हाऊन निघणारा डोंगर , डेरेदार झाडाला बांधलेले सुगरणीचे खोपे आणि पारंब्यांना टांगलेले झुले हे श्रावणाचं रूप गावोगावी पहायला मिळत. आणि पृथ्वीवरील हिरव्या स्वर्गाची अनुभूती येते. लालचुदूक तेरडा , धायरीची तांबूसू फुले , विविध रंगी रानफुले , अनेक विध फळे, अनेक खनिजांनी युक्त कंटोलीं, भोकर , अळू अशा अनेक रानभाज्या असा रानमेवा, पक्ष्यांचा किलबिलाट, श्रावण आपल्या समोर ठेवतो आणि या सा-यामुळे निसर्गाचे हे जण् अनोखे रंगसंमेलनच भासते.

निसर्गाच्या या आविष्काराला विविध सणांची सोबत असते. श्रावणाची सुरवात होते ती नागपंचमीने . शेतीचे रक्षण करून शेतकऱ्यालाही मदत करणा-या नागाचे पूजन हे या सणाचे महत्त्व आहे. यानंतर सारे कोळी बांधव आपल्या व्यवसायाची सुरवात करण्यास सज्ज होतात. समुद्राला नारळ अर्पण करून त्याला शांत करणारा नारळी पौर्णिमेचा सण यानंतर येतो . याचवेळी बहिंह- भावाच्या नात्याची वीण अधिक घटू करणारा रक्षाबंधनाचा सण असतो. बालकृष्णाच्या बालक्रीडा दाखवणारा , बालगोपालांचा लाडका दहीकालेचा उत्सव मुलांचा आवडता. विवाहित स्त्रीया याच महिन्यात मंगळगांव पूजतात, दर सोमवारी भगवान शंकराला शिवामूर्ठ वाहतात. मंगळगांवीच्या सणासाठी खास वेशभूषा करून , केशभूषा करून , दागदागिने लेऊन माहेरवाशीणी सणांच्या निमित्ताने माहेरी येतात. आपली सारी सुख - दुःखे आपल्या आई, बहिणी, भावांशी हितगुज करत मनमोकळे पणाने सांगतात. आपल्या दुःखावर मायेची फुंकर घेऊन , आपल्या सासरच्या माणसांचे कोडकौतुक करून सा-या सणांत समरस होतात. श्रावण मासात निसर्ग भरभरून देत असतो त्यामुळे सारे पशु - पक्षीही आनंदात असतात. कुरणे वनी बागडत असतात. बगळ्यांची माळ काळ्या नभाला सुशोभित करते. दुथडी भरून वाहणारी नदी पाणीटंचाईचे सावट दूर करते. एकूणच वातावरण प्रसन्न असते. या वातावरण आपल्याला मात्र वाढेल तसे , वाढेल तेव्हा , तेलकट, तामसी खाऊन चालत नाही त्यामुळे आजाराबाबत श्रावणमासानेच काही मर्यादा घातल्या आहेत. यातील अनेक ब्रतवैकल्यांचे शास्त्र समजून घेणे आवश्यक आहे. आपल्या

पाटाला पचल इतकाच आहारा व शक्यतो शाकाहार या काळात असावा असे शास्त्र सांगेते. ब्रतवैकल्यांमागे शरीराला आवश्यक असणारे लंघन असावे हा मुलभूत हेतू आहे. या मुळे शिस्त, संयम ह्या गोषीचेही आपल्यावर नकळत संस्कार होतात. सर्वामागील विज्ञान आपण समजून घेतले तर श्रावण अधिक आनंद देईल यात तिळमात्र शंका नाही. श्रावणाचे माहात्म्य अनेक कवी, कवियत्रींनी आपल्या साहित्यातून विशद केले आहे. बालकर्वींची श्रावणमास कविता, असा रंगारी श्रावण ही ऐश्वर्य पाटेकर यांची कविता श्रावणाचे चपखल वर्णन करणारी आहे. निसर्ग भ्रमंती, ट्रेकिंगसाठी, पावसाळी सहलीसाठी श्रावणमास परफेक्ट आहे असं म्हणायला काहीच हरकत नाही. निसर्गाच्या सानिध्यात जेथे पाहू तेथे फोटोजनिक ख्यू असतात. सेल्फीकाढून, फोटो काढून बऱ्टी फूल होते, डिपी ठवायला खूप फोटोंचं कलेक्शन मिळतं. आषाढात प्रचंड पाऊस कधीकधी आपल्या बेतावर पाणी पाढू शकतो पण श्रावणातील पाऊस सहल खूप आनंद देऊन जातो. म्हणूनच श्रावणाचे वर्णन नेमके काय करावे? धार्मिक, अध्यात्मिक, हृदयस्पर्शी, निसर्गारम्य वा एकात्मिक? खरं तरं मानवी जीवनाला आशावादी दृष्टिकोन देणारा श्रावण हे परमेश्वराने दिलेले वरदान आहे आणि दरवर्षी मिळणारे आहे. मनाची मरगळ दूर करणारा, झाडापानांना चमकदार करणारा, पवित्र, धार्मिक असा श्रावण. उपासाच्या पदार्थानी तृप्त ढेकर द्यायला लावणारा असा हा श्रावण. वर्णन करायला शब्द अपेरे पडतील असा हा श्रावण.

श्रावणराजा तू अद्भुतकिमयागार ।
हरित तृतीणनी सजली वसुधा नदीनी हिरवीगार ।
ललनाही झाल्या प्रसन्न पहा तुझ्या या रूपांनी ।

શોપિંગ ટ્રીમુન્ડીલ્યા || ડેવો||

झोपड्यांना परवानगी देण्याची धोरणे सभागृहांमध्ये मंजूर होते, तेव्हा प्रत्यक्षात झोपड्यांची उंची मात्र त्यापेक्षा तिपट झालेली असायची. काही ठिकाणी व्यापारी धंदे चालायचे. मात्र, महापलिका, जिल्हाधिकारी तसेच केंद्र सरकारचे विविध विभाग, ज्यांचे ज्यांचे भूखंड झोपड्यांनी व्यापले होते, त्यांच्या यंत्रणांनी या गोष्टीकडे पूर्णतः डोळेझाक केली.झोपडपट्टी पुनर्वसन योजना राबविण्यासाठी मध्यस्थ म्हणून स्थानिक राजकीय गुंडापुंडांची नवी फळी उदयास आली. गटातटांमध्ये समेट घडवून इच्छुक बिल्डरला शिरकाव करून देण्याची गुरुकिल्ली या लोकांकडे होती. हेच पुढे प्रवर्तक, विकासक म्हणून मिरवू लागले. अलिशान मोटारीनी त्यांचे फॉर्च्युन फलफले, परंतु झोपडीवासियांचे व शहराचे राहणीमान काही सधारले नाही. २०११ मधील जनगणनेनुसारी मुंबईतील २४ टक्के भूभाग झोपड्यांनी व्यापलेला होता आणि सुमारे ४८ टक्के जनता झोपड्यांमध्ये राहत होती. एसआरएच्या

इमारती ही राहणीमानाच्या दुर्णीहेतू खोणेच ठरली. कधी बिल्डरने कॉर्पस बुडविला म्हणून तर कधी रहिवाशांनी मासिक हिस्सा थकविला म्हणून, या इमारतीची लिफ्ट बंद असणे, वीज कापवी जाणे, पाण्याचा खुडखडाट अशी परीस्थिती रहिवाशांवर आली. कित्येक प्रकल्प वीस वीस वर्षे केवळ रखडलेले व रहिवासी संक्रमण शिक्किरामंथथ्ये खितपत पडलेले. झोपडपट्टी पुनर्वसन प्राधिकरण ही यंत्रणा तर एक नवे कुरण ठरली. पुनर्विकसित इमारतीत घरे मिळाल्यावर दहा वर्षे ते विकता येणार नाही, ही अट झोपडीवासियांना मोफत घरे देताना होती. मात्र त्यास कित्येक ठिकाणी हरताळ फासण्यात आला. घरे विकून लोक पुन्हा झोपडीत गेले. या प्रकारावर उच्च न्यायालयाने अनेकदा कोरडे ओढले. परंतु सरकारांनी या हस्तांतरणाच्या अटी काढण्याचा कल दाखविला. म्हणजे झोपड्यानिर्मुलनाच्या हेतूलाच हरताळ फासला गेला. गोरगरीब व कष्टकच्यांना स्वस्तत छपर

मिळाले पाहिजे, हा उद्देश्य योग्यच. शिवाय, टोलेजंग
गगनचुंबी टांवरना भूखुंड देऊन त्याबदल्यात त्यांनी
गरिबासाठी मोफत घरे बांधणे हे आवश्यकही
ठरते. परंतु याचा अर्थ टांवरवाल्यांनी झोपड्यांच्या
जिवावर कमवायचे, झोपडीदादांनी हतबल
कष्टक्यांच्या आणि अतिक्रमितांनी करदात्यांच्या,
असाही होत नाही. या प्रकारांन आळा बसायला
हवा. जे मॅडल मुंबईत राबविले जाते, तेच राज्यभर
अस्तित्वात येते. जगातील सर्वांत मोठी झोपडपट्टी
आमच्याकडे, असा टेंभा आपण किती काळ
मिरवत राहायचा? विदेशातील पर्यटकांचे झोपडपट्टी
पर्यटन हेच आपले आकर्षण ठरणे भूषणावह नाही.
प्रत्येक निवडणुकीत आजही झोपडीमुक्त मुंबई ही
घोषणा द्यावी लागते, हे नगरसेवकापासून
खासदारांपर्यंत आणि सनदी-सरकारी अधिकारी,
पोलिस या सर्वांचे अपयश आहे. न्यायालयाच्या
दण्क्याने तरी या बजबजपुरीतून मुंबापुरीची सुटका
छ्हावी.

स्वाधाताहूं ‘लेझर’ बंदी

पुण्याच्या गणेश विसर्जन मिरवणुकीत लेझर किरणांचा वापर करण्यावर बंदी घालण्याचा पुणे पोलिस आयुक्तांचा निर्णय स्वागतार्ह आणि अनुकरणीय आहे. राज्यातील अन्य शहरांमधील हा कित्ता गिरवायला हवा. खरे तर राज्य सरकारानेच उत्सवांमधील लेझरबंदीबाबत व्यापक निर्णय घ्यायला हवा. गेल्या काही वर्षांपासून गणेशोत्सवातील, विशेषत: मिरवणूकांतील लेझर किरणांचा वाढता वापर अनेकांच्या डोळ्यांना घातक इजा करतो आहे. गेल्या वर्षी पुण्यासह काही शहरांत लेझरमुळे डोळ्यांना गंभीर इजा झाल्याची प्रकरणे घडली. डोळ्यांसारख्या नाजुक अवघवाला अपायकारक ठरणाऱ्या घटकांचा वापर तातडीने थांबविण्यासाठी पुण्यातील नगारिक आग्रही होते. 'महाराष्ट्र टाइम्स' नेही याबाबत पुढाकार घेतला होता आणि यंदाच्या गणेशोत्सवाची चाहूल लागताच हा मुद्दा पुन्हा ऐणीवर आणला. पुण्यातील या वर्षीच्या गणेशोत्सवाबाबत गणेश मंडळाबोरीबरील बैठकीत हा मुद्दा चर्चिला गेला. आणि पोलिस आयुक्त अभिरेशकुमार यांनी लेझरबंदीचा निर्णय जाहीर केला. ही बंदी धुडकावून लेझररचा वापर करणाऱ्यावर कारवाई करण्याचा इशाराही आयुक्तांनी दिला आहे. या निर्णयाची प्रत्यक्ष अमलबजावणी होईल हे पाहावे लागेल. त्याची जबाबदारी पोलिसांवर आहेच; परंतु गणेश मंडळांच्या कर्त्तव्याधर्यावरही आहे. उत्सव सुरु होण्याच्या आधी अनेक आश्वासने देऊन, आणाभाका घेऊन प्रत्यक्ष उत्सवात त्यापैकी कशाचीही अंमलबजावणी होत नाही, असा पुणेकरांचा अनुभव आहे. ना ढोल-ताशा पथकांची संख्या कमी होते; ना मिरवणूक लवकर संपते. दरवर्षी तेच ते होते. लेझरवरील बंदीही अशाच प्रकारची असेल, तर त्याचा काही उपयोग होणार नाही.

सामाजिक, सांस्कृतिक आणि राजकीय कंगोरे आहेत. हा सावर्जनिक उत्सव मुख्य करण्याच्या प्रेरणा स्वातंत्र्य चलवळीची संबंधित असल्या, तरी समाजमनाला आकार देण्यात, त्याची सांस्कृतिक जडणघडण करण्यात आणि स्थानिक पातळीवरील नवीन नेतृत्व निर्माण करण्यात गणेशोत्सवाचे मोठेच योगदान आहे. अशा उत्सवात काळानुरूप बदल होणे स्वाभाविकच; परंतु दुर्दैवाने त्याला काही वर्षांत उन्मादी स्वरूप येत गेले. ध्वनिवर्धकांच्या उंच भिंती उभासून कर्णकर्कश आवाजात गाणी वाजविण्याने आणि लेझर किरणांच्या भट्टीमारात बीभत्स नृत्यांनी उत्सवाला विकृत केले; मात्र गणेशोत्सव ही कार्यकर्ते घडविणारी शाळा मानली गेल्याने आणि मतपेढीच्या राजकारणासाठी त्याचा उपयोग होत असल्याने नेतेमंडळींनीही या विकृतीला हातभार लावला. त्यामुळे ही विकटी म्हणजे

गणेशोत्सवाचे जगू वैशिष्ट्यच बनत गेली. अशा अनेक किंवृती उत्सवात शिरल्या असल्या, तरी त्यांकडे राजकीय नेते चिकित्सकपणे पाहत नाहीत. उलट, याकडे बोट दाखविणाऱ्यांचीच तोंडे बंद करण्याचा प्रयत्न होतो. 'हा लोकांचा उत्सव आहे, तो त्यांना हवा तसा साजारा करू द्या,' असे म्हणून उत्सवाला दणदणाठी, कंठाळी स्वरूप देणाऱ्यान पाठीशी घाटले जाते. ध्वनिवर्धकांसाठी सर्वोच्च न्यायालयाने रात्री दहापर्यंतची वेळ दिली असली, तरी गणेशोत्सवात त्याला काही दिवस सवलत देण्याची स्पर्धा नेत्यांमध्ये लागली. उत्सवाच्य कावळत कायदा पायदळी तुडविणाऱ्या कार्यकर्त्यांवरील पोलिसांनी दाखल केलेले गुन्हेही मागे घेण्याचीही स्पर्धा निर्माण झाली. यापुढे गणेशोत्सवात काहीही केले तरी चालते, अशी निर्नायकी स्थिती निर्माण झाली. अशा स्थितीत उत्सवाला बळण लावणे

आणि नियमन करणे आणखी आव्हानातक्मक बनले आहे. लेझरबंदीचा निर्णय या पार्श्वभूमीवर झाला आहे. हे विधानसभा निवडणुकीचे वर्ष आहे. सर्व ‘भावी आमदार’ गणेशोत्सवाचा धडाका वाढविणार यात शंका नाही. त्याची झळक आजच दिसते आहे. गेल्या काही वर्षांपासून पुण्यासह राज्यातील गणेशोत्सवात ढोल-ताशा यांसारख्या पारंपरिक वाद्यांचा वाढलेला वापर ही खेरे तर चांगली गोष्ट म्हणायला हवी. मात्र, त्याचाही अतिरेक होऊन चालणार नाही. उत्सवाच्या दीड-दोन महिने आधीच पुण्यात नदीकाठी आणि मोकळ्या मैदानांत संध्याकाळी ढोल-ताशांचा आवाज घूमू लागतो. वादकांसाठी हा सराव महत्वाचा असला, तरी त्या-त्या भागांतील ज्येष्ठांना, मुलांना या आवाजाचा त्रास होतो. कर्णबधीरता येण्यापासून हृदयविकारापर्यंतचे धोके त्यातून उद्भवतात. याचाही विचार करून सरावाच्या जागांचे नियमन व्हायला हवे. विसर्जन मिरवणुकीत या पथकांच्या संख्येपासून त्यांच्या वादनाची वेळ निश्चित करण्यापर्यंत अनेक मुद्दे पोलिस आयुक्तांच्या बैठकीत मांडले गेले. या सर्व मुद्द्यांची अंमलबजावणी व्हायला हवी. मुंबई, नाशिक, नागपूर, छत्रपती संभाजीनगर, कोल्हापूर यांसह राज्यातील अन्य प्रमुख शहरांत गणेशोत्सवाबाबत अशी भूमिका घेऊन ती प्रत्यक्षात आणली जावी. बुद्धीची देवता असलेल्या आणि मांगल्याचे प्रतीक असलेल्या गणेशाच्या उत्सवाला अधिक चांगले आणि नेटके स्वरूप देणे ही सरकारबोरच समाजाचीही जबाबदी आहे.

શહીપણાચી માઘાર

प्रस्तावित प्रसारण सेवा नियमन विधेयकाचा मसुदा मागे घेऊन केंद्र सरकारने योग्य निर्णय घेतला आहे. हा मसुदा गेल्या वर्षी तयार झाल्यापासूनच त्याविषयी अनेक शंका-कुशंका विचारल्या जात होत्या. त्यातील अनेक तरतुदीविषयी नाराजी होती. आता सरकारने पुन्हा नवा मसुदा तयार करून तो विचारार्थ सादर करण्याचे ठरविले आहे. टीका आणि आक्षेपांनंतर केंद्र सरकारने ही संबंदनशीलता दाखविली, हे योग्य झाले आहे. ही माघार शाहाणपणाची आहे. भारतात १९९५ मध्ये झालेल्या केबल कायद्याने सर्व आधुनिक माध्यमांचे नियमन सध्या होते. या कायद्याला तीस वर्षे होतील. या काळात मनोरंजन, प्रक्षेपण, प्रसारण, दूरसंचार यांचे विश्व प्रत्यक्ष तंत्रासामग्री, प्रक्षेपणाचे तंत्रज्ञान आणि या माध्यमांमधून प्रसारित होणारा मजकूर किंवा कलात्मक आविष्कार अशा सर्व अंगांनी पूर्ण बदलून गेले आहे. ओटीटी म्हणजे 'ओब्हर द टॉप' या तंत्रसुविधेमुळे माहिती आणि मनोरंजनाचे नवे विश्व साकारले. ओटीटी ही मुळात व्हिडिओ स्ट्रिमिंग सर्व्हिस असते. तिला इंटरनेटची सुविधा आणि मोबाईल फोनपासून लॅपटॉपर्यंत कोणतेही साधन पुरेसे असते. ही कमालीची सुट्सुटीत, ग्राहकांना हवे ते देणारी,

जन्म झाल्यावर तिने सगळे जग पादाक्रांत केले. भारतात आज या व्यवसायाचा व्याप किमान दहा हजार कोटी रुपयांचा असेल. चीनमध्ये तो एक लाख कोटी रुपयांचा आहे. भारतात उद्या काय होईल, याचा यावरून अंदाज यावा. हे सगळे विस्तारित विश्व नियंत्रित व्हावे, अशी सरकारची नव्या कायद्याचे प्राकृप माडताना कल्पना होती. मात्र, ओटीटीसहित सर्वच स्वतंत्र माध्यमांवर नव्या कायद्याने अनावश्यक नियंत्रण येईल, तेव्हाच सुरु झाली. त्या तक्रारीत तथ्याही होते. आज लोकप्रिय ओटीटी फलाटांची संख्या दहाच्या घरात आहे. ती वाढत राहणार. जाहिरातीसहित मजकूर किंवा सामग्री मोफत पुरविणे, विशिष्ट कार्यक्रम तितकेच पैसे घेऊन देणे किंवा ओटीटी प्लॅटफॉर्मचा वर्गणीदार बनवून सेवा देणे.. अशा तीन प्रकारे ही सेवा सध्या मिळते. मात्र, या सगळ्यात ग्राहकांच्या पुढ्यात येऊन पडणाऱ्या सामग्री म्हणजे कंटेंटवर कोणत्याही पातळीवर ठोस नियंत्रण नाही. ते आणताना नव्या भारतीय न्याय संहितेच्या चौकटीत (बीएनएस) जे येणार नाही; अशा कंटेट किंवा मजकुराचे नियमन कसे करायचे, याचा आता नव्याने विचार करावा

तेव्हा ‘कंटेंट इव्हॅल्यूशन कमिटी’ म्हणजे ‘मजकूर मूल्यापन समिती’ नेमप्याची कल्पना त्यात होती. या समितीत विविध प्रकारचे माध्यम तज्ज्ञ आणि अधिकारी असतील, असे म्हटले होते. आत सरकार कायद्याचा नवा मसुदा करताना या समितीला अधिक स्वायत्तता देते का आणि सरकारी नियंत्रणापेक्षा तिचा प्रत्यक्ष कारभार या विषयातील तज्ज्ञांकडे सोपविण्यास तयार होते का, याची उत्सुकता आहे. या समितीला जुनी पठडी सोडून नवी तंत्राधारित, वेगवान कार्यपद्धती स्वीकारावी लागेल. तशा नेमक्या सूचना या व्यवसायातली मंडळी आता कशा पुढे आणतात. हे पाहावे लागेल. दुसऱ्या मोदी सरकारने या विधेयकाचा मसुदा प्रसारित केला तेहाची आणि आजची राजकीय परिस्थिती वेगळी आहे. मात्र, हा विषय संवेदनशील असल्याने विरोधकांनी त्याची गुणात्मक पारख करण्याची गरज आहे. नव कडक कायदा असेल तर सरकारी हस्तक्षेपाची जशी भीती आहे; तितकीच भीती आज समाजमाध्यमांत किंवा ओटीटी फलाटांमध्ये चित्रित होणाऱ्या हिंस, बीभत्स, नृशंस आणि अर्थीहीन कंटेंटचीही आहे. उद्या कोणतेही

बदलून गेलेत्या या क्षेत्राचे नियमन कसे करायचे, याचा गंभीर विचार करावाच लागेल. डिजिटल तंत्रज्ञानाला आणि प्रक्षेपणाला देशांच्या सीमा समजत नसल्या तरी भारतासारख्या व्यापित्र देशात ही सगळी तंत्रसाधने मोकाट सुटणेही अपेक्षित नाही. ओटीटीवर येणाऱ्या मालिकांची कंठाळी कथानके, बीभत्स चित्रण आणि अश्लीलता यांच्याविषयी कायम तक्रारींचा पाऊस पडत असतो. हे सारे परदेशात तयार होते आणि इथे दिसते, असेही नाही. अनेक भारतीय निर्माते आणि दिग्दर्शकही अर्थहीन कथानकांच्या अश्लील व हिंस मालिका बनवतात. त्यांच्यावर योग्य अंकुश ठेवायचा पण अभिव्यक्ती स्वातंत्र्याचा संकोच होऊ द्यायचा नाही; अशी ही तरेवरची कसरत आहे. केंद्र सरकारने आता एक पाऊल मागे घेतल्यानंतर मनोरंजन उद्योग, कायदेतज्ज्ञ, मानसशास्त्रज्ञ, समाजशास्त्रज्ञ व एकूण सुशील समाज यांनी सरकारला योग्य त्या सूचना कराव्यात. तारतम्याचा तोल जाऊ न देते या महाकाय प्रतिमासृष्टीचे उचित नियमन करणे

